

INTERCULTURAL AND PATRIOTIC EDUCATION IN CLASS TIME

Lyuben Vitanov

Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Sofia, Bulgaria, lvitanov@uni-sofia.bg.

Abstract: Intellectual and patriotic education takes an important part of the pedagogic work in the class time. They are well planned and organised processes of teaching and learning for the absorption of intellectual knowledge, skills and relations directed towards an attitude of solidarity, respect for every human being regardless of their ethical, regions or cultural origin and the promotion of cultural diversity.

This article discusses the definition and main characteristics of intellectual education and patriotic education. It outlines the acceptance of cultural diversity and differences, the sharing of universal values and respect for human rights are essential characteristics of intercultural education. Reviewed are the content and basic components of intercultural competence. Described are important knowledge, skills and relations such as understanding of “the multicultural and social-economic dimensions of European societies”, argumentation and constructive participation in community activities and “Support for social and cultural diversity”, among others.

Reviewed are objectives and main thematic areas for intercultural education in Bulgaria. Described are main areas of competency in the field of intercultural education. Specified are the main objectives for knowledge, skills and relations, which the students have to learn.

On this basis, it was proposed a structure of educational content for the class time. Those include four thematic areas for intellectual education: cultural differences, tolerance and constructive interactions, skills and relations, intercultural education and human rights, support of integration of students in the school environment. The thematic areas for patriotic education are four as well: traditions and modernity, preparation for holidays, national and European identity.

In each of those areas, basic approaches, themes, tasks and activities are described. Those include traditional as well as non-traditional approaches from Bulgarian and European’s good pedagogical practices.

Keywords: intercultural and patriotic education, intercultural literacy, intercultural activity, content and methods of intercultural education in class time.

ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ И ПАТРИОТИЧНО ВЪЗПИТАНИЕ В ЧАСА НА КЛАСА

Любен Владимиров Витанов

СУ „Св. Кл. Охридски“, lvitanov@uni-sofia.bg.

Резюме: Интрекултурното образование и патриотичното възпитание заемат важна част от педагогическата работа в часа на класа. Те са добре планиран и организиран процес на преподаване и учене за усвояване на интеркултурни знания, умения и отношения, насочени към нагласа за солидарност, уважение за всеки човек, независимо от неговия етнически, религиозен или културен произход и насърчаването на културното многообразие.

В тази статия са разгледани определението и основните характеристики на интрекултурното образование и патриотичното възпитание. Посочва се, че приемането на културното разнообразие и различия, споделянето на универсални ценности и зачитането на човешките права са съществени характеристики на интеркултурното образование. Разгледани са съдържанието и основните компоненти на интеркултурната компетентност. Описани са важни нейни знания, умения и отношения като разбиране за „мултикултурните и социално-икономическите измерения на европейските общества“, аргументиране и конструктивно участие в дейности на общността и „подкрепа за социалното и културното многообразие“ и др.

Разгледани са целите и основните тематични области за интеркултурно образование в България. Описани са основните области на компетентност на интеркултурното образование. Посочени са основните знания, умения и отношения, които учениците трябва да усвоят.

На тази основа е предложена структура на учебно съдържание за часа на класа. То включва четири тематични области за интеркултурно образование: културни различия, толерантност и конструктивни взаимодействия, интеркултурно образование и права на човека, подкрепа интегрирането на учениците в училищна среда. Тематичните области за патриотично възпитание са четири: традиции и съвременност, подготовка за празници, национална и Европейска идентичност.

Във всяка от тях са описани основни подходи, теми, задачи и дейности. Те включват, както традиционни, така и нетрадиционни подходи от българската и европейската добри педагогически практики.

Ключови думи: интеркултурно образование, интеркултурна компетентност, интеркултурни дейности, съдържание и методи на интеркултурно образование и патриотично възпитание в часа на класа.

1. УВОД

Европейската политика определя интеркултурния подход за важен образователен приоритет. Нещо повече „солидарност, уважение за всеки човек, независимо от неговия от етнически, религиозен или културен произход и насърчаването на културното многообразие се определят като „съществени условия“ за развитие на приобщаващи демократични общества (Portera, & Grant, 2017:10).

Макар да не е определена като ключова компетентност интеркултурната грамотност е важна част от Европейската квалификационна рамка. Тя заема важни елементи от гражданската компетентност и отделни части от многоезиковата компетентност. Нещо повече „компетентността по чужди езици включва историческо измерение и междукултурни компетентности“ (Препоръка, 2018).

2. ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

В специализираната литература се дават разнообразни определения и описват различни характеристики на интеркултурното образование и патриотичното възпитание. Ще посоча някои от тях.

Интеркултурно образование

Стандартът за гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование (Наредба, 2016) посочва, че интеркултурното образование е „насочено към усвояване на знания за различни измерения на културните идентичности и за основни характеристики на интеркултурните отношения, формиращо позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот, както и умения и нагласи за конструктивни взаимодействия в мултикултурна среда“.

Приемане на културното разнообразие и различия

Важна задача на интеркултурното образование е „подготвянето и приобщаването към и за живот в мултикултурно съвременно общество“ (Чавдарова, 2018: 201). При него се избягват етнически, религиозни, езикови различия и културно разделение и се осъществява процес на интеграция и взаимно разбиране и уважение. Тук могат да се посочат и процесите на разбиране на „многообразието от различия в обществото“ (Чавдарова, 2018: 202), както и ценностите и начина на живот на учениците с различна култура.

Това съпада с основните очакваните резултати от интеркултурното образование в Европа – „уважение, толерантност, признателност и приемане сред различни етнически, расови, културни групи и групи способности; самоуважение и разбиране за взаимозависимостта на групите и индивидите.“ (Gay, 2004:42).

Трябва да се отбележи и важната тенденция интеркултурното образование да не се свързват само с мигрантите и малцинствата, но с всички ученици и общности (Holm & Zilliacus, 2009). Така интеркултурното образование днес е по-активно и фокусирано към динамичните отношения между социалните групи (Mikander, Zilliacus & Holm, 2018).

Споделяне на универсални ценности

Основна насока на интеркултурното образование е разбирането на общото между хората – техните основни физически характеристики, емоции, общуване, ценности и др. Тук могат да се включат редица общоевропейски ценности като „човешкото достойнство“, „свободата“, „демократията“, „равенството“, „върховенството на закона и правата на човека“ (вж. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_bg).

Зачитане на човешките права

Неотменна част от интеркултурното образование е насочена към познаването, приемането и зачитането на човешките права. Разбира се, учениците се запознават и с правата на детето, приети с Конвенцията на ООН, за да изпълни училището важна своя мисия, „че ще направи всичко по силите и възможностите си, за да защити и утвърди правата на децата – да живеят, да растат, да учат, да бъдат чути и да развиват пълния си потенциал“ (Конвенция, 1991).

Патриотично възпитание

Патриотичното възпитание е свързано с отношението и чувствата към Родината и родовия корен.

От своя страна той е свързан както с миналото, така и с настоящето и бъдещето. Характеризира се с принадлежност, привързаност към традициите, фолклора и природата на родното място, стремежа към тяхното съхраняване и развитие (вж. Чавдарова, 2018: 202).

Така патриотичното възпитание е свързано със знания и умения, които се развиват спираловидно от рода през общността към Родината.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕТНОСТ

Интеркултурната компетентност включва система от знания за „европейската интеграция и осведоменост за многообразието и културните идентичности в Европа и в света“. Тук се включва и разбиране за „мултикултурните и социално-икономическите измерения на европейските общества и за начина, по който националната културна идентичност допринася за европейската идентичност“.

Интеркултурната компетентност включва и умения „за аргументиране и конструктивно участие в дейности на общността“ (Препоръка, 2018).

Основните отношения и нагласи включват „подкрепа за социалното и културното многообразие“, „межкултурното общуване, за да бъде човек подготвен да преодолява предразсъдъци и да постига компромиси, когато е необходимо“ (Препоръка, 2018).

Към тях могат да се добавят и „оценяване на културното многообразие, интерес и любопитство към различни езици и межкултурно общуване“, както и „уважение към индивидуалния езиков профил на всеки човек“. Това „включва както уважение към майчиния език на лицата, принадлежащи към малцинства и/или от семейства на мигранти, така и признание на официалния език или езици на съответната държава като обща рамка за взаимодействие“ (Препоръка, 2018).

4. ЦЕЛИ НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Стандартът за гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование посочва основните цели на интеркултурното образование (Наредба, 2016).

Изграждане на автономна и активна личност

Тук са определени цели, свързани със знания за „институциите, структурата и процедурите на демократичното общество, икономическите и политическите реалности на глобализацията се свят“. Включени са и нагласи за зачитане „значимостта на всяка човешка личност в многообразието от нейните идентичности“, признаване „правото и ценността на различието“, както и приемане „равнопоставеността на всички в общото социално пространство“. Важна цел е свързана и с осъзнаването и цененето на своята културна идентичност и умението да се „взаимодейства с членовете на семейството си, общността и другите хора по конструктивен и уважителен начин“.

Важни цели се отнасят и до уменията на ученика да „прави връзки между отделни сфери на обществения живот и глобалните предизвикателства“ (Наредба, 2016).

Изграждане на автономна, активна и саморазвиваща се образователна общност

Тази група цели са насочени към насърчаване на „отговорност, солидарност, социална чувствителност и критичност у всички участници в образователната система“, както и „утвърждаване на устойчива, включваща и демократична среда, свободна от различните форми на агресия и дискриминация“. Определя се и цел за „изграждане и поддържане на позитивен психологически климат и възможности за избори, свързани с межкултурната толерантност, взаимното разбиране, зачитане и уважение“.

Като цел е определено и „създаване позитивна образователна среда за диалог между представителите на различните културни общности в зависимост от тяхната възраст и компетентности, включително и чрез формите на ученическото участие и самоуправление“ (Наредба, 2016).

5. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Интеркултурното образование включва *четири области*: културни идентичности; културна осъзнатост; културни различия, толерантност и конструктивни взаимодействия; интеркултурно образование и права на човека. Те включват множество знания, умения и отношения.

Област на компетентост: *Културни идентичности*

Очаква се ученикът да „познава различни измерения на културата – родова история, бит, обичаи, традиции, фолклор, ролеви модели, ценности“, както и да усвои „начални знания, свързани с колективната памет, от областта на литературата, изобразителното изкуство, музиката и др.“. Очаква се също той да „разпознава и културно специфични характеристики на етнически общности у нас“.

Област на компетентост: *Културна осъзнатост*

Предвижда се ученикът да „формира у себе си емпатични нагласи за разбиране на чуждото поведение“, да „осъзнава ценността на взаимното обогатяване на културите, произтичащо от позитивни интеркултурни взаимодействия“, както и да „отстоява значимостта на културата на неговата общност“.

Област на компетентост: *Културни различия, толерантност и конструктивни взаимодействия*

Очаква се ученикът да „умее да идентифицира прояви на нетолерантност в отношенията между представители на различни културни общности, да „развива умения за взаимодействие с представители на

други културни общности във формална (учебна) и неформална (свободно време – изкуство, занаяти, спорт, туризъм и др.) среда“, както и да „развива умения за сътрудничество в мултикултурни екипи“.

Област на компетеност: *Интеркултурно образование и права на човека*

В края на обучението ученикът трябва да е запознат с „международни и национални нормативни документи, отнасящи се до човешките права“ и да „развива чувствителност към прояви на дискриминация (Наредба, 2016).

6. ПОДХОДИ, ТЕМИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Културни различия

Малките ученици се включват в дискусии и обсъждане на илюстрации, казуси и др., в които се разкриват културни различия. Те работят по теми като „Всички сме еднакви, всички сме различни“, „Какво ни свързва и разделя“, „Деца по света“ и др. (вж. Витанов, 2009). Дейностите се провеждат след изучаване на приказки от световното наследство, разкази за деца от други страни или други примери от културата, изкуството или личен опит на отделни ученици. Така те дообогатяват своите представи за културното, етническото, религиозното и друго разнообразие на света около нас.

Организирано се и дейности за разбиране на културните различия, но и многото допирни точки при подготовка на празници като Нова година и Деня на Земята.

Толерантност и конструктивни взаимодействия

Една от основните насоки на интеркултурното образование е формиране на нагласи за толерантност и конструктивно взаимодействие с хора от други страни, религии, цвят на кожа, разбирания, облекло и др. Малките ученици обсъждат казуси и се включват в ролеви игри, в които заемат различни роли при подготовка за участие във фолклорни и детски фестивали, и др.

Интеркултурно образование и права на човека

Малките ученици се възпитават да проявяват разбиране към различията и да не допускат прояви на дискриминация. Те се включват в упражнения за проява на емпатия и разбиране на чуждо поведение и да го приемат като част от многообразието и културната идентичност.

Подкрепа интегрирането на учениците в училищната среда

Важна задача на педагогическата работа в часа на класа е интегрирането на учениците в училищната среда. Тя е свързана не само с адаптацията, но и с активното включване в училищния живот, обединяване с общите цели, интереси, постижения и трудности на класа. Интеграцията се осъществява в съвместния училищен живот организиран около разнообразието на учениците в клас, спецификата на преподаване и комуникация на отделния учител, традициите на училището, образователната среда и др. Тя включва и интегриране на ученици с различни етнокултурни специфики, които са в училище и в клас.

Затова при много от инициативите и дейностите в клас учениците са стимулирани да преодоляват различията и конфликтите, да се сплотяват, обединяват около конкретни цели и др.

Развитието на общността е свързано и с демократичното вземане на общи решения, разрешаване на проблеми и сътрудничество. Важен педагогически аспект при формиране на общността е обединяването около общи ценности – толерантност, взаимно уважение и ангажираност, отговорност, култура на поведение, справедливост и др.

7. ПОДХОДИ, ТЕМИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПАТРИОТИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ

Традиции и съвременност

Часът на класа е подходящ за планиране на много празници, възпроизвеждане на обичаи, фолклорни дейности и др. Такива са коледните и великденските празници, Лазаровден, Цветница, връзване на мартеници и др. Тяхното планиране и осъществяване са свързани с допълнителни проучвания, практическа работа, ангажираност и включване на семейството в образователните училищни дейности.

В часа на класа се насърчава спазването на споделени правила, традиции и колективни ценности. Те са свързани с подготовка и участие на малките ученици в различни училищни прояви – първия учебен ден, празника на училището, срещи с бивши възпитаници на училището и др. Важни са и дейностите по създаване на постоянна украса в класната стая, в която се включват национални ценности и символи.

Подготовка за празници

Малките ученици участват и в провеждането и на кратки тържества в клас свързани с традициите за честване на имени и рождени дни. В началото на учебната година те правят свой календар, в който отбелязват всички празници, за да могат да планират тяхното осъществяване.

В часа на класа се планират дейности по организиране на някои местни празници. Учениците са стимулирани да правят предложения, проучвания, да подготвят самостоятелни или екипни проекти като учебни табла, постери, възстановки, малки викторини и др.

Важно значение има и планирането и организирането на националните празници. Особено място в тях заемат Денят на народните будители и 24 май. Малките ученици участват в много екипни дейности по украса на класната стая, подготовка на гирлянди, модели, табла с послания и проучвания и др. В тях всеки ученик участва със свой елемент, част и др. от осъществяването на общия замисъл или изделие в класната стая или в училище.

Насърчава се и осъществяването на благотворителност и добри дела в полза на обществото. Такива са например благотворителната дейност в училищната библиотека, изработване на картички за възрастни хора и деца в неравностойно социално положение и др.

Национална и Европейска идентичност

Патриотичното възпитание е тясно вплетено в разбирането на европейската идентичност. Малките ученици се запознават с основните ценности, интегрирани около мотото „Обединени от многообразието“. Включват се в дейности по запознаване с традициите и постиженията на различни страни – членки. Те разбират, че въпреки различията ние имаме и обща Европейска култура, ценности и разбирания.

Малките ученици се включват в игри и практически дейности, свързани с изучаване на интересни факти за Европа, изработване на знамена, проучване на интересни места и градове, храни, фолклор и др.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Интеркултурното образование и патриотичното възпитание са важна част от педагогическата работа в часа на класа. Те включват разнообразни дейности, свързани с разбиране и приемане на културното разнообразие и различия, споделянето на универсални ценности и правата на детето, както и обогатяване на чувствата и отношенията към рода и Родината на учениците.

Ефективното преподаване и учене в часа на класа е насочено към по-системна ориентация за развитие на интеркултурната компетентност и грамотност, като съществено условие за развитие на „приобщаващи демократични общества“.

Тази система от знания, умения и отношения, нагласи трябва да бъдат разглеждани в по-широк смисъл като не само като част от организираната общообразователна подготовка, но и като част от дейността на общността, насочена към взаимно уважение, толерантност и конструктивно взаимодействие в мултикултурна среда.

В часа на класа може по-системно и ефективно да се прилага подход, свързан личностно значими и автентични задачи и дейности, ориентирани към учене чрез трансфер, усвояване на правила в практическа дейност, както и активно включване на родителите в планирането и подготовка на педагогическата работа.

ЛИТЕРАТУРА

- Витанов, Л. *Спазвам правилата. Книга за учителя за 1. клас.* (2019). София: Рива.
- Витанов, Л. *Спазвам правилата. Книга за учителя за 2. клас.* (2019). София: Рива.
- Витанов, Л. *Спазвам правилата. Книга за учителя за 3. клас.* (2019). София: Рива.
- Витанов, Л. *Спазвам правилата. Книга за учителя за 4. клас.* (2019). София: Рива.
- Димитров, Л. и др. (2016). *Теория на възпитанието.* София: Веда Словена
- Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.* ДВ, бр. 80 от 11.10.2016 г.
- Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка.* Обн. ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 г.
- ООН. *Конвенция за правата на детето.* Ратифицирана с решение на ВНС на РБългария от 11.04.1991 г.
- Препоръка на съвета на Европа от 22 май 2018 година относно ключовите компетентности за учене през целия живот.* Официален вестник на ЕС. С 189/01.
- Чавдарова – Костова, С. Делибалтова, В., Господинов, Д. Педагогика. София: Унив. изд. Св. Кл. Охридски.
- Gay, G. (2004). *Curriculum theory and multicultural education.* In J.A. Banks & C. McGee Banks (Eds.) *Multicultural Education. Issues and Perspectives* (pp. 30-49). Hoboken, NJ: Wiley & Sons.
- Holm, G., & Zilliacus, H. (2009). *Multicultural Education and Intercultural Education: Is There a Difference?* In M. Talib, J. Loima, H. Paavola & S Patrikainen (Eds.) (2009), *Dialogues on Diversity and Global Education*, pp. 11-28. Berlin: Peter Lang.
- Mikander, P., Zilliacus, H., & Holm, G. (2018). *Intercultural education in transition: Nordic perspectives,* *Education Inquiry*, 9:1, 40 – 56

Portera, A., & Grant, C. (ed.). (2017). *Intercultural Education and Competences: Challenges and Answers for the Global World*. Newcastle upon Tyne: Lady Stephenson Library
https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_bg).